

В. П. Кушніт

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Діана Дицьо

студентка
Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

В нашій державі основною цінністю є народ і головною метою діяльності органів державної влади є забезпечення прав та свобод людини у суспільстві. В Україні встановлено обов'язок гарантування безпечної життєдіяльності людини державними структурами. Загалом, це закріплено у ст. 3 Конституції України яка вказує, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. З метою забезпечення прав людини держава має надавати всі можливості для їх реалізації та встановлювати шляхи захисту порушених прав. В умовах розвитку нашої країни, додержання прав і свобод людини створення належної та ефективної національної системи захисту прав людини стає одним з головних завдань держави. Для здійснення цих завдань існують механізми захисту прав людини. О.Ф. Скакун визначає механізм забезпечення прав і свобод людини як систему засобів і чинників, що забезпечують необхідні умови поваги до всіх основних прав і свобод людини, які є похідними від її гідності. При цьому завданнями механізму забезпечення прав людини є охорона, захист, відновлення порушених прав, а також формування загальної і правової культури населення.

Основними ж підсистемами механізму забезпечення прав і свобод людини є механізми: реалізації, охорони, захисту. Механізм реалізації прав людини включає заходи, спроможні створити умови для реалізації прав і свобод людини. Механізм охорони прав людини включає заходи з профілактики правопорушень для утвердження правомірної поведінки особи. Механізм захисту прав людини включає заходи, що призводять до відновлення порушених прав неправомірними діями і відповідальності особи, яка вчинила ці правопорушення [1, с.190].

У свою чергу механізм захисту має свою структуру: – по-перше, право на захист, що визначається як передбачена Конституцією України й іншими законами можливість людини використовувати для захисту свого права власне дозволені законом дії або звернутися до компетентних державних або міжнародних органів (організацій) з вимогою примусити зобов'язану особу до правомірного обов'язкового поведіння (право на користування будь-якими передбаченими законом процесуальними правами і процедурами, встановленими для конкретної форми захисту права; право на оскарження в судовому порядку рішення компетентного органу в конкретній справі тощо); – по-друге, форми захисту, які визначаються як регламентований правом комплекс особливих процедур, здійснюваних правозастосовними органами (наприклад судом, прокурором) і самою уповноваженою особою у межах правозахисного процесу і спрямованих на поновлення (підтвердження) порушеного (оскарженого) права; – по-третє, примусові засоби захисту. Вони являють матеріально-правові та процесуальні норми і процедури, використовувані юрисдикційними органами на вимогу уповноваженої особи для примусового поновлення його порушеного (оскарженого) права [2,с.388].

Механізм захисту прав людини полягає у діяльності компетентних державних органів щодо забезпечення непорушності прав людини, захист її життя та здоров'я незалежно від віку, статі, кольору шкіри, національності тощо, недопущення обмежень тих прав, які є гарантовані Основним законом держави та іншими нормативно-правовими актами, забезпечення змоги реалізувати свої права, притягнення до відповідальності винних у порушених правах, а також відшкодування шкоди особі чий права були порушені через недосконалість функціонування механізму їх захисту державою.

Механізм захисту прав людини у кримінальному провадженні є підсистемою механізму забезпечення прав та свобод людини. Він є пріоритетним напрямком діяльності державних інституцій щодо забезпечення гарантії неможливості порушення права, яке захищається цим механізмом, а також відновлення порушеного права.

Реалізацію механізму захисту прав людини у кримінальному провадженні здійснюють уповноважені на це державні органи. У своїй праці науковець В.В. Назаров за сферою дії захист прав і свобод особи поділяє на внутрішньодержавний, що здійснюється за допомогою внутрішньодержавних засобів захисту прав і свобод особи, і міжнародний, що здійснюється на основі загально-визнаних засад і норм, які регулюють сферу захисту прав і свобод особи міжнародними установами і організаціями, що наділені відповідними функціями і повноваженнями.

Внутрішньодержавний захист прав і свобод особи поділяється за суб'єктами здійснення цього захисту на: – судовий; – прокурорський; – захист конституційних прав громадян захисником; – захист Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини; – захист прав людини і громадянина громадськими правозахисними організаціями. Міжнародно-правовий захист конституційних прав громадян порушених під час кримінального провадження знайшов своє відображення в діяльності Європейського Суду з прав людини [2, с. 388].

У кримінальному провадженні особами, права яких захищаються державою є не лише потерпілий, але й інші учасники. В загальному, ними є: по-перше – особи, що безпосередньо потребують захисту порушених прав (потерпілий, цивільний позивач); по-друге – особи, яким повідомлено про підозру та гарантовано ряд прав на захист від підозри (підозрюваний, обвинувачений, підсудний, цивільний відповідач); по-третє – особи, які не є сторонами у справі, але мають пряме відношення до неї, та їх права можуть бути якимось чином обмежені (свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі тощо).

Отже, механізм захисту прав особи у кримінальному провадженні – це внутрішня узгоджена структура відповідних органів, установ, посадових осіб, що впливають на його хід і наслідки, а також осіб, які допускаються чи залучаються у розслідування і розгляд кримінальних справ з метою поновлення необґрунтовано обмежених чи незаконно порушених конституційних прав осіб [2, с. 389].

Аналізуючи механізм захисту прав людини у кримінальному провадженні в Україні, можемо зазначити, що в нашій державі функціонує ціла низка органів державної влади для реалізації цього права. Що стосується нормативного регулювання цього питання, то гарантії захисту прав та свобод людини закріплені не тільки в основному законі держави, але й в багатьох інших спеціальних нормативно-правових актах. Проблематика розглянутого питання виражається під час фактичної реалізації нормативних приписів державними інституціями на практиці, адже імплементація встановлених норм в реальному житті не завжди підтверджує їх дієвість. Адже у сучасному суспільстві державні органи, на жаль, не користуються авторитетом у громадян нашої держави, оскільки на практиці владні структури відновлюють порушені права не завжди демократичними методами, таким чином залишаючись джерелом загрозливих авторитарних тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
2. Назаров В. В. Особливості механізму захисту прав людини у кримінальному провадженні. *Форум права*. 2009. № 1. С. 385–391 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09nvvukp.pdf>

В.П.Кушніт

к. ю. н., доцент кафедри кримінального права і процесу, доцент

М.І.Кухта

гр. ПВ-23, Інститут права, психології та інноваційної освіти

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Покарання належить до кола основних фундаментальних інститутів кримінального права. У юридичній літературі немає єдиної думки щодо визначення покарання і його місця в кримінальному праві. Більшість вчених тлумачить покарання як правовий наслідок злочину, тим самим наголошуючи пріоритетність злочину відносно покарання. Проте існує й інша позиція. Так, ще А. Фейербах розглядав покарання як основне поняття, із якого утворюється все кримінальне право. Відомі юристи ХІХ – початку ХХ ст. також стверджували, що покаранню належить у кримінальному праві перше місце – це висвітлення самої ідеї кримінального права [1, с. 267]